

Doublage des Films de Longs Métrages Francophones et Anglophones sur des Plateformes de Vidéo à la Demande en Iran

Masood Khoshsaligheh (Auteur correspondant) ¹

Professeur, Département d'anglais, Université Ferdowsi de Mashhad, Mashhad, Iran

Fatemeh Ghaderi

Étudiante en doctorat, Département d'anglais, Université Ferdowsi de Mashhad, Mashhad, Iran

Sima Imani

Étudiante en doctorat, Département d'anglais, Université Allameh Tabataba'i, Téhéran, Iran

Seyed Shoja Neynava

Maître des arts, Département d'anglais, Branch Sanandaj, Université Islamique Azad, Sanandaj, Iran

Résumé

Au fil du temps, la distribution des productions audiovisuelles en Iran a subi des changements. Au cours des dernières années, avec les progrès de la technologie, l'augmentation du nombre de sites non autorisés de partage de vidéos, l'évolution des goûts des gens pour l'utilisation de ces produits et le développement des plateformes numériques de «vidéo à la demande», la télévision n'est plus au centre de la distribution des produits audiovisuels. Cependant, la qualité de la traduction dans ces plateformes n'est pas claire pour le public. Considérant que les plateformes de VOD ont leurs propres fans en Iran, cela semble nécessaire de vérifier la qualité des films doublés dans ces services. La présente recherche vise à étudier la qualité de la traduction des films partagés dans les plateformes de vidéo à la demande dans le contexte de l'Iran et *Namava* a été choisi comme représentant de ces dernières, dans ce but quatre films français, *J'accuse* (2019), *seules les bêtes* (2019), *Oxygène* (2021) et *De Gaulle* (2020), et quatre films anglais, *Gravity* (2013), *Murder on the Orient Express* (2017), *Darkest Hour* (2017) et *The Courier* (2020) ont été étudiés. L'échantillonnage a été de manière non aléatoire et l'analyse des données a été effectuée à l'aide de la théorie ancrée. Les résultats de cette recherche indiquent que la qualité de la traduction des films sélectionnés dans la plateforme *Namava* était acceptable.

Mots-clés: traduction audiovisuelle, doublage, qualité de la traduction, qualité du doublage, vidéo à la demande, *Namava* .

¹. E-mail: khoshsaligheh@um.ac.ir
<https://orcid.org/0000-0002-6508-1986>

DOI: <https://doi.org/10.22067/RLTF.2022.77946.1057>

Dubbing Francophone and Anglophone Feature Films on Video on Demand Platforms in Iran

Masood Khoshsaligheh (Correspondant author)¹

Professor, Department of English, Ferdowsi University, Mashhad, Iran

Fatemeh Ghaderi

Ph.D. Student, Department of English, Ferdowsi University, Mashhad, Iran

Sima Imani

Ph.D. Student, Department of English, Allameh tabataba'i university, Tehran, Iran

Seyed Shoja Neynava

Master of Art, Department of English, Sanandaj branch, Islamic Azad University, Sanandaj, Iran

Abstract

The same as the rest of the world, the modes of dissemination of multimedia content in Iran is changing, and streaming services and video on demand (VOD) platforms are assuming a significant position as the preferred medium of accessing entertaining audiovisual programs such as films, series and documentaries. Despite the exponentially rising interest of Iranian audiences in VOD services, little is known and published about the processes and quality of the Persian audiovisual translation on these platforms. The purpose of the present research was two-fold. Initially, the process and criteria of selecting films and series to dub as well as the selection of the audiovisual translators and dubbing studios were explored. In the second phase, the quality of the translation of a purposive sample of films shared on *Namava*, a top VOD company in Iran was investigated. For the first question, multiple interviews were conducted with various dubbing agents and translators, and for the second question, four French language films, namely, *J'accuse* (2019), *seules les bêtes* (2019), *Oxygène* (2021), and *De Gaulle* (2020), and four English language films, *Gravity* (2013), *Murder on the Orient Express* (2017), *Darkest Hour* (2017), and *The Courier* (2020) were selected and examined. For data analysis the principles of grounded theory were benefited. The results of the study are discussed against the relevant literature and contextual information.

Keywords: Audiovisual translation, Dubbing, Translation quality, Dubbing quality, Video-on-demand, Namava.

¹. E-mail: khoshsaligheh@um.ac.ir

DOI: <https://doi.org/10.22067/RLTF.2022.77946.1057>

<https://orcid.org/0000-0002-6508-1986>

دوبله فیلم‌های فرانسوی و انگلیسی‌زبان به فارسی در سامانه‌های ویدئو

به درخواست در ایران

مقاله پژوهشی

مسعود خوش‌سلیقه (نویسنده مسئول)^۱

استاد تمام، گروه زبان انگلیسی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

فاطمه قادری

دانشجوی دکتری، گروه زبان انگلیسی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

سیما ایمانی

دانشجوی دکتری، گروه مترجمی زبان انگلیسی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

سید شجاع نی‌نوا

کارشناس ارشد، گروه زبان انگلیسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد سنندج، سنندج، ایران

چکیده

در سال‌های اخیر با پیشرفت فناوری و توسعه روبرشد سامانه‌های برخط ویدئو به درخواست اشتراک‌گذاری فیلم و سریال و تغییر ذائقه مردم در استفاده از این محصولات، تلویزیون از مرکزیت پخش محصولات دیدارشنیداری خارج شده است. چنان‌که، امروزه تعداد زیادی از مردم محتوای دیدارشنیداری را با استفاده از گوشی‌های هوشمند، تبلت یا رایانه خود تماشا می‌کنند و می‌توانند به‌سادگی برنامه‌ها را در هر زمان و هر کجا که بخواهند ببینند. با وجود این، فرایندها و کیفیت ترجمه در این سامانه‌ها روشن و شناخته شده نیست. پژوهش حاضر در دو مرحله، با هدف بررسی فرایند کلی دوبله و محصول این فرایند یعنی ترجمه فیلم‌های به‌اشتراک‌گذاشته شده در سامانه‌های ویدئو به درخواست مجاز تماشای فیلم و سریال در ایران، نماوا را به‌عنوان نماینده سامانه‌های ویدئو به درخواست انتخاب کرده و مجموعاً هشت فیلم، شامل چهار فیلم فرانسوی‌زبان و چهار فیلم انگلیسی‌زبان را مورد مطالعه قرار داده است. نمونه‌گیری به شیوه هدفمند و تحلیل داده‌ها با استفاده از نظریه داده‌بنیاد صورت گرفته است. نتایج مرحله نخست در ارتباط با سیاست‌گذاری سامانه‌های ویدئو به درخواست در ارتباط با دوبله، اطلاعاتی را درباره معیارهای انتخاب آثار برای نمایش و مترجمان دیداری‌شنیداری روشن ساخت. همچنین نتایج این پژوهش در مرحله دوم، حاکی از آن است که در مجموع کیفیت ترجمه فیلم‌های انتخاب شده قابل قبول بوده و نماوا در این حوزه به‌طور کلی موفق عمل کرده است.

کلیدواژه‌ها: ترجمه دیداری‌شنیداری، دوبله، کیفیت ترجمه، کیفیت دوبله، سامانه ویدئو به درخواست، نماوا.

^۱. E-mail: khoshsaligheh@um.ac.ir
<http://orcid.org/0000-0002-6508-1986>

DOI: <https://doi.org/10.22067/RLTF.2022.77946.1057>

۱. مقدمه

در سال‌های اخیر روند توزیع محصولات دیداری شنیداری در ایران دستخوش تغییراتی بوده است. ایجاد سایت‌های مجاز و غیرمجاز پخش فیلم و سریال و افزایش سامانه‌های ویدئو به درخواست^۱، سبب تغییر سلیقه بسیاری از افراد و به‌ویژه نسل جدید در انتخاب بستر تماشای فیلم و سریال بوده است. در دهه گذشته تعداد سایت‌های به اشتراک‌گذاری محصولات دیداری شنیداری و همچنین سامانه‌های ویدئو به درخواست رشد قابل توجهی داشته است. این سامانه‌ها علاوه بر به اشتراک‌گذاری فیلم و سریال‌های داخلی، محصولات خارجی را نیز ترجمه می‌کنند و به صورت زیرنویس یا دوبله در اختیار مخاطبان قرار می‌دهند. این محصولات شامل فیلم‌های انگلیسی‌زبان، فرانسوی‌زبان، اسپانیولی‌زبان، گره‌ای‌زبان و غیره هستند. با توجه به استقبال گسترده از این سامانه‌ها در ایران، آنچه در رابطه با محصولات خارجی ضروری می‌نماید، بررسی کیفیت ترجمه آن‌هاست. پژوهش حاضر به دنبال یافتن پاسخی برای پرسش‌های زیر است:

۱) معیارهای انتخاب محصولات دیداری شنیداری و ملاک‌های تعیین مترجم در سامانه‌های ویدئو به درخواست چیست؟

۲) آیا ترجمه فیلم‌های خارجی در سامانه ویدئو به درخواست نماوا از استانداردهای لازم برخوردار است؟ سؤال اول پژوهش جهت آشنایی بیشتر با سیاست‌گذاری‌های سامانه ویدئو به درخواست نماوا در مورد دوبله و کسب اطلاعات بیشتر در مورد مترجمان دیداری شنیداری و سؤال دوم به منظور بررسی کیفیت ترجمه آثار سینمایی دوبله‌شده به فارسی در این سامانه، به‌عنوان یکی از بزرگ‌ترین سامانه‌های فعال داخلی در این حوزه مطرح شد. بدین منظور چهار فیلم فرانسوی‌زبان و چهار فیلم انگلیسی‌زبان به‌عنوان پیکره انتخاب و به‌دقت و به‌طور کامل بررسی شدند.

۲. پیشینه پژوهش

۱-۲. دوبله در گذر زمان

ترجمه دیداری شنیداری حوزه پژوهشی نسبتاً جدیدی است که نخستین مطالعات آن به صدمین سالگرد تاریخ سینما در سال ۱۹۹۵ برمی‌گردد (Gambier, 2004, p.1). با گسترش روزافزون تولیدات رسانه‌ای و تبادلات بین‌المللی، ترجمه رسانه بیش از پیش مورد توجه قرار گرفته است و در بیست سال گذشته این نوع ترجمه به‌عنوان زمینه تحقیقاتی شناخته‌شده جایگاه خود را در مطالعات ترجمه یافته است (Gambier, 2012, p.45). پیشرفت تکنولوژی، تقاضای مخاطبان برای تماشای فیلم و سریال‌های خارجی، ظهور انواع مختلف دوبله و

^۱. Video on Demand (VOD)

^۲. www.namava.ir

زیرنویس‌گذاری و افزایش چشمگیر تعداد علاقه‌مندان و فعالان این حوزه، نخست سبب توسعه ترجمه دیداری‌شنیداری و سپس موجب پیشرفت مطالعات و پژوهش‌ها در این حوزه شده است.

در بین روش‌های رایج ترجمه دیداری‌شنیداری، دوبله و زیرنویس، در زمره فراگیرترین تکنیک و شناخته‌شده‌ترین روش‌ها قرار دارند. امروزه، اروپا به دو دسته کشورهای دوبله‌محور (فرانسه، ایتالیا، آلمان، اسپانیا، اتریش، جمهوری چک و غیره) و کشورهای زیرنویس‌محور (کشورهای اسکاندیناوی، فنلاند، یونان، هلند، پرتغال و غیره) تقسیم شده است (Chaume, 2012, p.6; Dries, 1995, p.10).

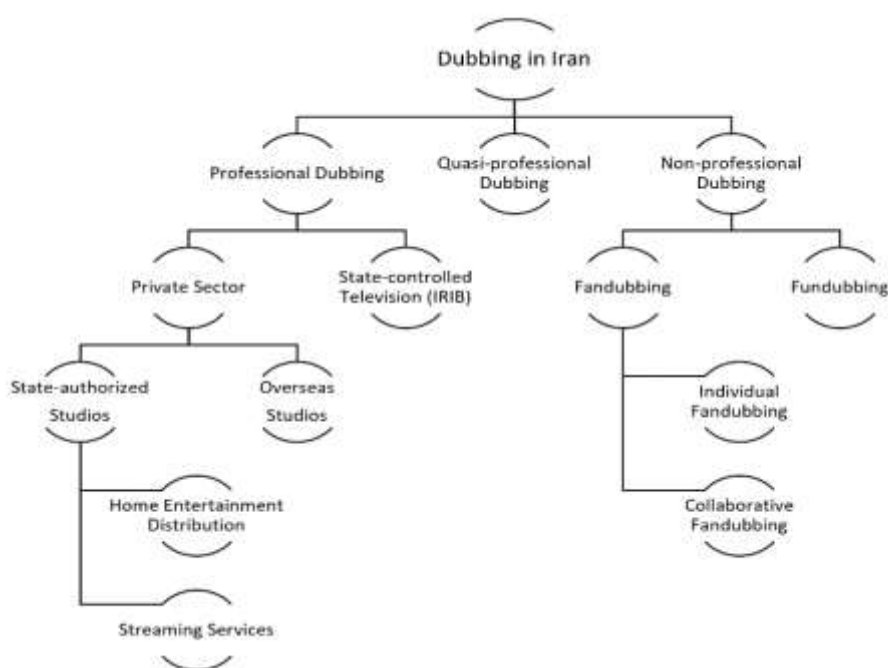
دلیل این دوگانگی اغلب برحسب تفاوت‌های اقتصادی و نوع سیستم فرهنگی کشور مقصد توضیح داده می‌شود. چنان‌که، دوبله که روشی بسیار زمان‌بر و گران‌تر است، در کشورهای بزرگ‌تر و ثروتمندتر استفاده می‌شود. از سوی دیگر، زیرنویس یک راه‌حل اقتصادی برای بازارهای محدود کشورهای کوچک‌تر است. این دو شیوه ترجمه رسانه، نشان‌دهنده دو کران در طیف ترجمه هستند و از دو سیستم فرهنگی متفاوت سرچشمه می‌گیرند. زیرنویس مربوط به سیستم‌های فرهنگی است که در برابر تأثیرات خارجی باز هستند، حال آن‌که دوبله نتیجه یک سیستم ملی‌گراست. سرکوب یا پذیرش ماهیت خارجی فیلم‌های وارداتی، کلید درک این موضوع است که یک کشور ارتباط خود با دیگران و اهمیت فرهنگ و زبان خود را چگونه می‌بیند (Danan, 1991, pp.606-613). دوبله توسط دولت‌هایی مانند آلمان، ایتالیا یا اسپانیا به‌عنوان ابزاری ایدئولوژیک مورد استفاده قرار گرفته است. هدف دولت‌های ملی‌گرا این است که محصولات وارداتی را «استاندارد» سازند تا از همگنی نظام ارزش‌های اجتماعی محافظت کنند. به عبارت دیگر، دوبله به‌عنوان یک مکانیسم کنترلی بر استانداردها و ارزش‌های فیلم‌های وارداتی عمل می‌کند (Goris, 1993). برای مثال، اعمال ممیزی یکی از شیوه‌های حفاظت از ارزش‌های فرهنگی است که به‌راحتی در دوبله امکان‌پذیر است و حکومت‌ها سعی می‌کنند از طریق آن جلوی بروز اندیشه‌های باطل و مضر را بگیرند (معصومی، ۱۳۹۰، ص. ۱).

استفاده از روش‌های مختلف ترجمه دیداری‌شنیداری به عادات و انتظارات بینندگان یک کشور نیز بستگی دارد؛ برای مثال در اسپانیا، دوبله همچنان روش غالب ترجمه رسانه است، چراکه بینندگان به دوبله عادت کرده‌اند (Bosseaux, 2019, p.49). در ایران نیز، روش غالب ترجمه فیلم‌های خارجی دوبله است (پاکار و خوش‌سلیقه، ۱۳۹۹؛ پاکار و همکاران، ۱۳۹۹) که امکان اعمال ممیزی را در فیلم و سریال‌های خارجی فراهم می‌آورد. پژوهش نورد^۱ و همکاران (۱۳۹۳) از جمله اولین پژوهش‌های داخلی بود که به بررسی انواع دوبله رایج در بستر ایران پرداخت و پدیده‌های نوظهور تفنن‌دوبله و طرفداردوبله، دوبله غیرحرفه‌ای و دوبله نیمه حرفه‌ای را معرفی کرد. سپس، با توجه به تحولات حوزه رسانه در ایران و گسترش بسترهای غیردولتی^۲، خوش‌سلیقه (۱۴۰۱)

^۱. Nord

^۲. Private Sector

انواع رایج دوبله در ایران را به شیوه‌ای که در شکل شماره ۱ مشاهده می‌شود ترسیم کرده است. چنان‌که در تصویر ذیل مشخص است سامانه‌های ویدیو به درخواست در قسمت سرویس‌های برخط^۱ تماشای فیلم و سریال قرار می‌گیرند.

شکل ۱. انواع دوبله در ایران (خوش‌سلیقه، ۱۴۰۱)

بررسی کیفیت انواع ترجمه دیداری شنیداری یکی از موضوعات چالش برانگیز در این حوزه است. دوبله فرایندی شامل شبکه‌ای پیچیده از عوامل و مراحل مختلف است. تلاشی زبانی، فرهنگی، فنی و خلاقانه گروهی و شامل ترجمه، اقتباس و همگام‌سازی فیلمنامه یک متن دیداری شنیداری است که سپس توسط بازیگران و به کارگردانی مدیر دوبلاژ و در صورت امکان با مشاوره مشاور زبانی یا دستیار دوبلاژ انجام می‌شود (Chaume, 2020, p.104). برای ارزیابی کیفیت دوبله فیلم یا سریالی خارجی باید به دو جنبه توجه کرد: کیفیت ترجمه و کیفیت فنی دوبله. چاومه معتقد است که دستیابی به اجماع در مورد فهرستی از استانداردهای کیفیت آسان نیست. باوجوداین، آنچه می‌توانیم درباره آن به توافق برسیم مجموعه استانداردها و اولویت‌هایی است که باید در دوبله در نظر گرفته شوند (Chaume, 2007, p.15). از مترجمان گرفته تا صدایندگان دوبله، مجموعه‌ای از متخصصان، برای رسیدن به یک هدف نهایی مشترک تلاش می‌کنند: ارائه محصولی به زبان مقصد که می‌تواند برای مخاطب توهم تماشای فیلم به زبان اصلی را ایجاد کند (Matamalal, 2010, pp.101-102). در این

^۱. Streaming Services

فرایند، تغییر ترجمه‌ای که در ابتدا توسط مترجم ارائه می‌شود عملاً اجتناب‌ناپذیر است (Martinez, 2004, p.5). بنابراین، برای بررسی جامع کیفیت دوبله محصولات دیداری شنیداری، باید کیفیت ترجمه و کیفیت فنی دوبله، را مدنظر قرار داد.

شمار بسیار اندکی پژوهش در مورد کیفیت ترجمه انواع دیداری شنیداری در ایران صورت گرفته است که در ادامه به این پژوهش‌ها اشاره خواهیم کرد. همانطور که چاومه (2005) اشاره می‌کند یکی از مهم‌ترین معیارهای سنجش کیفیت دوبله، همگام‌سازی است که پژوهش‌های گوناگونی در حوزه ترجمه دیداری شنیداری به بررسی این مهم پرداخته‌اند. بررسی کیفیت دوبله در نسخه‌های غیررسمی دوبله، موضوع پژوهشی است که توسط دانایی‌فر و همکاران (۱۳۹۹) به انجام رسیده است. نویسندگان مقاله مذکور، دوبله غیررسمی ده فیلم آمریکایی را از منظر کیفیت فنی دوبله (همگامی) و کیفیت ترجمه مورد مطالعه قرار داده‌اند. یافته‌های این پژوهش حاکی از آن است که باتوجه به خطاهای زبانی/ترجمه‌ای و اشتباهات در برگردان عناصر فرهنگی، مترجمان احتمالاً مترجمانی غیرحرفه‌ای بوده‌اند. از منظر کیفیت فنی نیز نتایج بیانگر این امر بوده‌اند که همگامی محتوایی و همگامی هم‌زمانی چالش‌برانگیزترین نوع هم‌زمانی در این دوبله‌های فارسی هستند، درحالی‌که همگامی شخصیتی، حرکتی و آوایی در سطوح قابل قبولی حفظ شده‌اند. خوش سلیقه و فاضلی حق‌پناه (۱۳۹۵) نیز طی پژوهشی به بررسی فرایند تولید زیرنویس غیرحرفه‌ای فارسی در ایران و ویژگی‌های مربوط به آن پرداخته‌اند. نتایج این پژوهش نشان داد که کیفیت ترجمه در زیرنویس غیرحرفه‌ای دچار ضعف در زمینه‌های معنایی، مفهومی و انتخاب لحن شخصیت‌ها بوده است.

به‌علاوه، با توجه به این‌که چگونگی ترجمه و انتقال عناصر فرهنگی و یا ممیزی و حذف آن‌ها در کیفیت محصول دوبله‌شده تأثیرگذار است، در ادامه به ذکر پژوهش‌های داخلی مرتبط با این مهم پرداخته می‌شود. در همین راستا، پاکار و همکاران (۱۳۹۹) به بررسی تأثیر ایدئولوژی بر ترجمه و دوبله سه‌گانه پدرخوانده پخش شده از تلویزیون ملی ایران پرداخته و انواع ممیزی‌های اعمال‌شده در این فیلم را استخراج کرده و دسته‌بندی کرده‌اند. نتایج این تحقیق نشان‌دهنده آن است که ممیزی‌ها در سه سطح تصویر، کلام و صدا اعمال و شامل مسائل سیاسی، فرهنگی و مذهبی می‌شوند. چنانچه در پاره‌ای از موارد و زمانی که این ممیزی‌ها از حد یک تصویر و واژه فراتر رفته و به تغییرات اساسی در محتوای فیلم منجر شده‌اند آنگاه این امر سبب شده است تا از میزان وفاداری و کیفیت محصول کاسته شود. گرچه نویسندگان پژوهش مذکور معتقدند کیفیت دوبله در ایران چنان بالاست که گاهی این ممیزی‌ها را پوشش می‌دهد و مخاطب متوجه بسیاری از ممیزی‌ها نمی‌شود. همچنین، عالم‌زاده و خوش سلیقه (۱۳۹۹) با هدف نشان دادن تأثیر ایدئولوژی و مسائل فرهنگی و سیاسی در دوبله مجدد فیلم‌ها، ترجمه فیلم‌های انگلیسی‌زبان را قبل و بعد از انقلاب اسلامی ایران مورد مطالعه و مقایسه قرار داده‌اند. یافته‌های تحقیق نشان

می‌دهد که نسخه‌های دوبله‌شده هم قبل و هم بعد از انقلاب تحت تأثیر سیاست حاکم بر زمانه بوده‌اند، اما میزان و موضوع مداخلات متفاوت بوده است.

۲-۲. سامانه‌های ویدئو به درخواست

با آغاز قرن اخیر و به دنبال پیشرفت‌های سریع فناوری، صنعت ترجمه دیداری شنیداری، دوره‌ای از دگرگونی و تحول را شاهد بوده است. امروزه با ظهور و توسعه سامانه‌های ویدئو به درخواست که در ایران بیشتر با عنوان سرویس‌های برخط (آنلاین) تماشای فیلم و سریال شناخته می‌شوند، مشابه آنچه که در زمان ظهور دیسک‌های ذخیره اطلاعات دیجیتال ویدئویی یا دی‌وی‌دی^۱ در پایان قرن بیستم ایجاد شد، انقلابی فناورانه در حال وقوع است و عادت‌ها و انتظارات مخاطبان نیز به استفاده از این خدمات (مانند نتفلیکس^۲، اپل تی‌وی پلاس^۳، ویمو^۴، آمازون پرایم^۵، و یوتیوب^۶) در حال تغییر است (Bolaños García-Escribano et al., 2018). همچنین، اینترنت پرسرعت تأثیر به‌سزایی بر میزان دسترسی مخاطبان به محتوای چندرسانه‌ای داشت. سامانه‌های ویدئو به درخواست مختلف نیز به عنوان سرویس‌هایی تجاری راه‌اندازی شدند که نتفلیکس نمونه بارز آن است. نتفلیکس در ابتدا کار خود را به عنوان سایت اجاره و فروش دی‌وی‌دی شروع کرد و در سال ۲۰۱۷ به یک سامانه ویدئو به درخواست تبدیل شد (Jenner, 2017). در این گونه سامانه‌ها، مخاطب حق اشتراک سامانه را خریداری می‌کند و می‌تواند در مدت زمانی مشخص به برنامه‌های موردعلاقه خود دسترسی داشته باشد. این سامانه بنابر آمار منتشرشده در سال ۲۰۲۱، با ۲۰۰ میلیون مشترک در ۱۹۰ کشور، انقلابی را در سامانه‌های ویدئو به درخواست ایجاد کرد (Moscoso et al., 2021). چنان‌که هی‌یز^۷ (2021) اشاره می‌کند از سال ۲۰۱۷، نتفلیکس به عنوان نقطه شروع سامانه‌های ویدئو به درخواست، در ابتدا به دوبله محصولات دیداری شنیداری به زبان انگلیسی پرداخت. در همین راستا، سنچز مومپین^۸ (2021) در پژوهش خود به چالش‌های پیش‌روی نتفلیکس در دوبله محصولات دیداری شنیداری به انگلیسی می‌پردازد و اضافه می‌کند که بنابر گزارش‌های منتشرشده توسط نتفلیکس در سال ۲۰۱۹، زیرنویس یا دوبله محصولات برای بیش از سی زبان موجود است و این شمار افزایش خواهد یافت. با گذشت زمان در ایران نیز، علاوه بر صداوسیما ملی و سایت‌های غیرمجاز اشتراک فیلم و سریال، و در غیاب سامانه‌های برخط ویدئو به درخواست خارجی، سامانه‌های برخط ویدئو به درخواست داخلی ایجاد شدند. با حمایت دولت، سامانه‌هایی نظیر نماوا، فیلمو، فیلمنت، تی‌وی نت، تماشاخونه، پشتاز موی و غیره با

^۱. Digital Video Disk (DVD)

^۲. Netflix

^۳. Apple TV +

^۴. Vimo

^۵. Amazon Prime

^۶. Youtube

^۷. Hayes

^۸. Sánchez-Mompeán

هدف جلوگیری از فعالیت و رونق سایت‌های غیرمجاز ایجاد شده و طی سال‌های اخیر روند توسعه روبه‌رشدی داشته‌اند. این سامانه‌های داخلی، تقریباً هم‌زمان با سامانه‌های ویدئو به درخواست بین‌المللی، به‌ویژه تفلیکس، محصولات ویدئویی روز دنیا را به اشتراک گذاشته و به‌صورت دوبله یا زیرنویس در اختیار مخاطبان قرار می‌دهند. امروزه تعداد زیادی از مردم، محتوای دیداری شنیداری را در تلفن‌های هوشمند، تبلت یا رایانه همراه خود می‌بینند، دیگر نیازی به انتظار برای زمان پخش برنامه تلویزیونی موردعلاقه خود ندارند و می‌توانند به‌سادگی برنامه‌ها را در هر زمان و هر مکان و بدون وقفه تماشا کنند. با وجود این کیفیت ترجمه در این سامانه‌ها برای مخاطبان روشن نیست. با توجه به این‌که سامانه‌های برخط ویدئو به درخواست داخلی در ایران طرفداران خاص خود را دارند، بررسی کیفیت ترجمه در این سرویس‌ها ضروری به نظر می‌رسد. در رقابت بین سامانه‌های گوناگون داخلی، فیلمیو و نماوا پیشنهاد هستند.

نماوا و فیلمیو روی هم نزدیک به ۹۵ درصد از کل بازار ویدئو به درخواست در ایران را در دست دارند و اگرچه سهم فیلمیو از نماوا بیشتر است، اما ترافیک رایگان کاربران نماوا، که از اینترنت شاتل استفاده می‌کنند، باعث شده تا سهم قابل توجهی از کاربران نماوا را مشترکین شاتل تشکیل دهند (مدیرعامل نماوا در گفت‌وگو با دیجیاتو^۱، ۱۴۰۰).

علی‌رغم پژوهش‌های ذکرشده، تا جایی که پژوهشگران این تحقیق اطلاع دارند تاکنون هیچ پژوهشی به بررسی سامانه‌های مجاز ویدئو به درخواست تماشای فیلم و سریال در بستر ایران با تمرکز بر نحوه سیاست‌گذاری و فرایند دوبله و ترجمه و به‌ویژه بررسی کیفیت ترجمه فیلم‌های دوبله‌شده در این سامانه‌ها نپرداخته است. در این پژوهش کیفیت ترجمه نمونه‌ای از فیلم‌های انگلیسی‌زبان و فرانسوی‌زبان در سامانه برخط ویدئو به درخواست نماوا مورد مطالعه و بررسی قرار خواهد گرفت.

۳. روش پژوهش

این پژوهش اکتشافی با رویکردی کیفی، در پی بررسی و کسب شناخت بیشتر در مورد کیفیت و شیوه ارائه خدمات دوبله در بستر جدید سامانه‌های ویدئو به درخواست در ایران است. این پژوهش شامل دو مرحله مستقل و مکمل است. هدف مرحله اول، آشنایی و شناخت کلی سیاست‌ها و فرایندهای انتخاب محصولات و مترجمان دیداری شنیداری در سامانه‌های ویدئو به درخواست است. نتایج گزارش شده در این مرحله، برگرفته از مصاحبه با چندین تن از دست‌اندرکاران ترجمه و دوبله در استودیوهای این شرکت‌ها و همچنین مشاهدات میدانی نویسندگان است. در مرحله دوم، با توجه به رویکرد کیفی این مطالعه، نماوا به‌عنوان یکی از بزرگ‌ترین شرکت‌های ارائه خدمات ویدئو به درخواست در ایران انتخاب شد. سپس، اشتراک این سامانه خریداری شد، نمونه‌گیری به شیوه هدفمند صورت گرفت و پیکره‌ای متشکل از فیلم‌های فرانسوی و انگلیسی‌زبان دوبله‌شده به فارسی در استودیوهای

^۱. <https://www.ictna.ir/id/129375/>

اختصاصی این سامانه انتخاب و بررسی شدند. این پیکره شامل چهار فیلم فرانسوی زبان، افسر و جاسوس (۲۰۱۹)، فقط حیوانات (۲۰۱۹)، اکسیژن (۲۰۲۱) و دوگل (۲۰۲۰)، و همچنین چهار فیلم انگلیسی زبان، جاذبه (۲۰۱۳)، قتل در قطار سریع‌السیر شرق (۲۰۱۷)، تاریک‌ترین ساعت (۲۰۱۷)، و پیک (۲۰۲۰) است. بدین منظور نگارندگان این پژوهش، تمام دیالوگ‌های هشت فیلم یادشده را با ترجمه‌هایشان مطابقت داده و چالش‌های ترجمه‌ای موجود در دیالوگ‌ها را استخراج کرده و در رابطه با راهکارهای اتخاذشده توسط مترجمان در ترجمه فیلم‌های یادشده به دسته‌بندی زیر دست یافتند: جایگزینی، کاهش، افزایش، خطا (ترجمه‌ای، تلفظ)، ترجمه اصطلاحات، بازنویسی با حفظ مفهوم. درنهایت تحلیل داده‌ها با استفاده از نظریه داده‌بنیاد انجام شد.

۴. یافته‌ها

به‌منظور پاسخ به پرسش اول پژوهش و طی مصاحبه‌های صورت‌گرفته، به سیاست‌گذاری‌ها و فرایند ترجمه برای دوبله دست یافتیم که شامل موارد زیر است:

۴-۱. سیاست‌گذاری‌ها و فرایند ترجمه برای دوبله

الف) معیارهای انتخاب آثار برای نمایش در سامانه‌های ویدئو به‌درخواست در حال حاضر در ایران، سامانه‌های ویدئو به‌درخواست، بسیاری آثار خارجی از جمله آثار انگلیسی زبان، فرانسوی زبان، اسپانیولی زبان، کره‌ای زبان و غیره را بر روی سایت خود قرار می‌دهند. البته با توجه به نقش پُررنگ فیلم‌های انگلیسی زبان در حوزه جهانی، عمده این فیلم‌ها را فیلم‌های انگلیسی زبان تشکیل می‌دهند. به‌طور کلی معیار سایت‌های دارای حق اشتراک برای انتخاب آثار سینمایی و دیگر محتوای دیداری شنیداری بر چند اساس است:

- محبوب‌شدن فیلم، سریال، یا محتوای چندرسانه‌ای (انیمه، مستند و غیره) در فضای مجازی؛ به‌گونه‌ای که صاحبان سایت به این نتیجه برسند که فیلم موردنظر، مخاطبان خود را دارد. به‌ویژه، برای دوبله کردن آثاری که مخاطبان بیشتری دارند.

- بالابودن امتیاز فیلم؛ در سایت‌های محبوب نظرسنجی سینمایی توسط علاقه‌مندان نظیر «بانک اطلاعات اینترنتی فیلم‌ها»^۱، «راتن تومیتوز»^۲ و همچنین، «متاکریتیک»^۳ که نقدهای منتقدان درباره فیلم‌های سینمایی و سریال‌های تلویزیونی را گردآوری می‌کند.

^۱. IMDb
^۲. Rotten Tomatoes
^۳. Metacritic

- جوایز معتبری به‌دست آورده باشد؛ مانند «جوایز آکادمی اسکار»^۱، «جشنوارهٔ کن»^۲، «جشنوارهٔ ونیز»^۳، «جایزهٔ گلدن گلوب»^۴.

- حضور بازیگران مشهور و برجستهٔ جهان؛ مانند برندگان جوایز اسکار و گلدن گلوب.

- فیلم‌های مطرح کلاسیک جهان.

به‌طور کلی تقریباً تمامی آثاری که یک یا چند ویژگی مذکور را داشته باشند بر روی سامانه قرار می‌گیرند.

ب) معیار انتخاب نمایش اثر به‌صورت دوبله یا زیرنویس

پرمخاطب‌ترین نوع ترجمهٔ دیداری شنیداری در ایران دوبله است. از این‌رو، این سامانه‌ها عمدهٔ فیلم‌هایی را که ویژگی‌های پیش‌تر ذکر شده را داشته باشند دوبله می‌کنند و سایر آثار را به‌صورت زیرنویس فارسی ارائه می‌دهند. البته، زیرنویس به زبان انگلیسی یا زبان اصلی تقریباً همیشه برای تمام آثار ارائه می‌شوند. در اینجا، فیلم مهم و خاص به معنای ارزش هنری و فاخر بودن فیلم نیست. فیلم مهم به فیلم‌هایی گفته می‌شود که مخاطب بیشتری دارند. برای مثال، فیلم مهمی مانند آثار اقتباسی از شکسپیر در مقایسه با فیلمی از سری آثار ابرقهرمانی دنیای مارول^۵ و دی‌سی^۶ برای مخاطب نوجوان که درصد عمدهٔ مخاطبان را تشکیل می‌دهند، اهمیت کم‌تری دارد. بنابراین، از آنجا که دوبله فی‌المنفسه مخاطب‌محور است، برای دوبلهٔ آثار این گونه فیلم‌ها بیشتر هزینه می‌شود.

ج) معیار انتخاب گروه‌های دوبله

گروه‌های دوبله در ایران به دو دسته تقسیم می‌شود: افرادی که عضو «انجمن گویندگان و سرپرستان گفتار فیلم» هستند (در بین عموم علاقه‌مندان به دوبلهٔ سندیکایی هم معروف هستند)، و افرادی که خارج از این انجمن فعالیت دارند (همان دوبلهٔ غیرسندیکایی یا خارج از انجمن). گفتنی است که اعتبار اصلی دوبلاژ فارسی در ایران به انجمنی است که بیش از چند دهه (تاریخ تأسیس: ۱۳۴۲) در زمینهٔ دوبله فعالیت مستمر داشته و هنوز هم دارد. استادان پیشکسوت دوبله هم در این انجمن عضو هستند و طبق قانونی که در انجمن وجود دارد اعضا اجازه ندارند با افراد خارج از انجمن در زمینهٔ دوبله همکاری کنند. از این‌رو، دوبلهٔ عمدهٔ آثار مهم را بر عهدهٔ اعضای «انجمن گویندگان و سرپرستان گفتار فیلم» می‌گذارند و سایر آثار نیز بر عهدهٔ اعضای خارج از انجمن (غیرسندیکایی) گذاشته می‌شود.

د) گروه‌های دوبلهٔ اختصاصی برای سایت نماوا

مهم‌ترین و اصلی‌ترین گروهی که عمدهٔ دوبله‌های اختصاصی سامانهٔ نماوا را انجام می‌دهند «استودیو کوالیما» است. این استودیو با مهم‌ترین و کلیدی‌ترین گویندگان و استادان دوبله که عضو انجمن هستند فیلم‌ها،

^۱ The Oscars Academy Awards

^۲ Cannes Film Festival

^۳ Venice Film Festival

^۴ Golden Globe Awards

^۵ Marvel

^۶ DC

سریال‌ها، سریال‌های کوتاه^۱، انیمیشن‌ها، انیمه‌ها، و مستندهای سینمایی را دوبله می‌کند. اما عمده مستندهای غیرسینمایی را استودیوی دیگری به نام «استودیو آریان» دوبله می‌کنند که این استودیو نیز تنها با گویندگان انجمن همکاری می‌کند. بنابراین، دوبله اختصاصی آثار مهم برای نماوا بر عهده «استودیو کوالیما» و «استودیو آریان» است. دوبله سایر آثار نیز بر عهده اعضا و گروه‌های مستقل خارج از انجمن است.

ه) روند انتخاب مترجم‌های دیداری شنیداری

از آنجا که این شرکت‌ها یا همان سفارش‌دهندگان اصلی کار، صفر تا صد دوبله آثار را بر عهده گروه‌های خاصی می‌گذارند، انتخاب مترجم‌های دوبلاژ هم بر عهده همان گروه‌ها و استودیوهاست. ورود به جمع مترجم‌های دوبلاژ دشوار است، زیرا هیچ‌گونه آزمون ورودی از سوی استودیوها و گروه‌های دوبله برای جذب مترجم صورت نمی‌گیرد. مگر در موارد نادری که از مترجم آزمون می‌گیرند. البته این آزمون ارتباط چندانی به سطح دانش زبانی یا کیفیت ترجمه مترجم ندارد. تنها چیزی که در مرحله نخست اهمیت دارد نحوه آشنایی کامل مترجم با تنظیم دیالوگ برای دوبله است. انتخاب مترجم‌ها در غالب موارد از طریق معرفی یا توصیه مترجم از سوی فرد یا افرادی صورت می‌گیرد که مورد تأیید گروه‌های دوبله و استودیوها باشند.

و) قرارداد مترجم‌های دیداری شنیداری

هیچ‌گونه قراردادی با مترجم‌های دیداری شنیداری منعقد نمی‌شود. از این رو، هرگاه واسطه‌های گروه‌ها یا استودیوها با مترجمی مشکل پیدا کنند به راحتی او را حذف و مترجم دیگری را جایگزین می‌کنند. اما از سوی دیگر، چند سالی است که سامانه نماوا با برخی از دوبلورهای خاص و کلیدی و همچنین استادان پیشکسوت دوبله قراردادی منعقد کرده است که طبق این قرارداد این افراد بایستی تنها برای دوبله‌های اختصاصی نماوا گویندگی کنند. اما همان‌گونه که پیش‌تر گفته شد، هیچ‌گونه قراردادی برای مترجم‌ها وجود ندارد.

ز) تعداد مترجم‌های دیداری شنیداری برای تمامی زبان‌ها

به‌طور میانگین حدود سی مترجم با دو گروه اصلی دوبله نماوا همکاری دارند که ۲۹/۷ درصد ایشان از زبان انگلیسی و ۰/۳ درصد از زبان فرانسوی و سایر زبان‌ها ترجمه می‌کنند. بنابراین، می‌توان گفت که زبان مبدأ ترجمه‌ها برای دوبله، زبان انگلیسی است و اکثر آثار غیرانگلیسی زبان از جمله فرانسوی، ترکی استانبولی، هندی، عربی، ژاپنی، کره‌ای، چینی و ... از زبان میانجی یعنی زبان انگلیسی به فارسی ترجمه می‌شوند.

ح) سطح بندی و دستمزد مترجم‌های دیداری شنیداری

در تمامی سامانه‌های ویدئو به درخواست از جمله نماوا، در ظاهر هیچ‌گونه سطح بندی‌ای برای مترجم‌های دوبلاژ وجود ندارد. دستمزد تمام مترجم‌ها تقریباً به یک میزان است. اما حدود ۰/۹ درصد از مترجم‌ها دستمزد بیشتری نسبت به سایر مترجم‌ها دریافت می‌کنند. این دستمزد بیشتر دلایل پنهان زیادی دارد. اما از دلایل به‌ظاهر

^۱. Mini-series

مشخص آن می‌توان به میزان سابقه کاری و همچنین میزان فعالیت مترجم با گروه یا استودیوی خاصی اشاره کرد. همچنین، میزان رضایت مخاطبان از کیفیت ترجمه و دانش زبانی مترجم در بازخوردی که از سوی ایشان در فضای مجازی به دست می‌آید نیز در پرداخت دستمزد بیشتر به مترجم‌ها مؤثر است.

از طرفی در مورد فیلم‌ها نیز داشتن امتیاز بالا، بازیگران برجسته یا کارگردان به نام (یا برای مثال فرنچایزی^۱ بودن و فروش زیاد در گیشه) معمولاً معیار رایجی برای انتخاب مترجمان خاص و باتجربه نیست، اما در پاره‌ای از موارد، ترجمه برخی فیلم‌ها با توجه به میزان سابقه کار و مهم‌تر از آن استقبال مخاطب از نام مترجم، بر عهده مترجمی خاص گذاشته می‌شود؛ به عبارتی بر عهده ۹/۰ درصد مترجم‌های یادشده که دستمزد بیشتری نیز دریافت می‌کنند.

ط) ترجمه انفرادی یا گروهی

به‌طور کلی، دو الی سه گروه فعال وجود دارند که ترجمه‌ها را به‌صورت گروهی انجام می‌دهند و در نهایت ترجمه‌ها با نام سرپرست گروه یا نام گروه منتشر می‌شوند. اما گاهی سریال‌هایی را که دارای چندین فصل و طولانی هستند نیز بین چند مترجم تقسیم می‌کنند تا هر کدام فصل خاصی را ترجمه کنند. آن هم بدون آن‌که با هم ارتباط و مشورتی داشته باشند. اما عمده ترجمه‌ها به‌صورت انفرادی انجام می‌شوند.

ی) ارتباط شرکت‌های رقیب با یکدیگر

هیچ‌گونه تعاملی بین شرکت‌ها برای ترجمه یا دوبله کردن فیلم‌ها و سریال‌ها وجود ندارد. اما گاهی خود مترجم صرفاً به دلیل سود مالی بیشتر ترجمه‌اش را به‌طور هم‌زمان در اختیار دو گروه قرار می‌دهد. گاهی نیز افراد سودجو مانند واسطه‌های سایت‌های مختلف ترجمه‌هایی را که در اختیارشان قرار گرفته است بدون اجازه و اطلاع مترجم بین خودشان رد و بدل می‌کنند.

۲-۴. مرحله دوم - کیفیت ترجمه

۱-۲-۴. بررسی فیلم‌های فرانسوی زبان

جهت مطالعه کیفیت ترجمه فیلم‌های فرانسوی زبان در سامانه ویدئو به درخواست نماوا، نسخه اصلی فیلم‌های انتخابی و نسخه دوبله شده به‌دقت با یکدیگر مقایسه و راهکارهای اتخاذشده مترجمان در ترجمه این فیلم‌ها استخراج شدند که در ادامه به بررسی این راهکارها می‌پردازیم. طی بررسی‌های صورت گرفته مشخص شد که سه فیلم اکسیژن، فقط حیوانات و افسر و جاسوس از زبان واسطه، یعنی زبان انگلیسی به فارسی ترجمه شده‌اند که می‌تواند در کیفیت ترجمه ارائه شده برای این فیلم‌ها مؤثر باشد.

^۱. Franchise

۴-۲-۱. جایگزینی^۱ در ترجمه

جدول ۱. نمونه‌های جایگزینی با هدف اعمال ممیزی

نام فیلم	گفت‌وگوی اصلی	گفت‌وگو در دوبله	ترجمه دقیق	توضیح ترجمه
فقط حیوانات	Donc vous ne baisez plus	پس یعنی جدا کردین.	پس دیگه رابطه جنسی ندارید.	جایگزینی تابو با غیرتابو
	Putain	گندش بززن	هرزه، لعنتی	کاستن از شدت ناسزا
ژنرال دوگل	Je vous embrasse	مراقب خودت باش.	می‌بوسمت.	جایگزینی تابو با غیرتابو
افسر و جاسوس	Va la trouver chez .tes putes	پس بین همون زنا دنبالش بگرد.	پیش هرزه‌ها دنبالش بگرد.	کاستن از شدت ناسزا
	Un cognac	قهوه لطفاً	نوعی شراب	جایگزینی عنصر تابو با عنصر غیرتابو
اکسیژن	putain	به درد نخور	هرزه، لعنتی	کاستن از شدت ناسزا

همانطور که در جدول ۱ مشاهده شد، در برخی موارد، مترجم به جای حذف عناصری که جزو موارد تابو شناخته می‌شوند و ترجمه سایر عناصر کلامی بیگانه که با فرهنگ ایرانی در تضاد هستند، از روش جایگزینی یا به کار بردن کلماتی با بار منفی کم‌تر استفاده کرده است. فیلم فقط حیوانات، علی‌رغم داشتن موضوعی مغایر با فرهنگ ایرانی، توسط سامانه ویدئو به درخواست نماوا دوبله و در اختیار مخاطبان قرار گرفته است. اما با توجه به حجم حذف‌ها، جایگزینی‌ها و ممیزی‌های اعمال‌شده، داستان فیلم دستخوش تغییر زیادی شده است. این فیلم روایتگر رابطه عاشقانه‌ای بین دوزن است که در بسیاری از موارد، این رابطه، سانسور و دیالوگ‌های نشان‌دهنده آن نیز حذف یا با جمله‌ای کاملاً متفاوت جایگزین شده است. به همین ترتیب، تعداد عبارات حذف‌شده و جایگزین‌شده نسبت به سایر فیلم‌ها بیشتر است.

^۱. Replacement

جدول ۲. نمونه‌های جایگزینی با هدف توضیح

نام فیلم	گفت‌وگوی اصلی	گفت‌وگو در دوبله	ترجمه دقیق	توضیح ترجمه
ژنرال دوگل	J'ai eu très peur, mon tout-petit.	فکر کردم پیدات نمی‌کنم	خیلی ترسیدم عزیزم.	توضیح
افسر و جاسوس	- Une bonne adresse. - Comment s'appelle-t-il ?	اونجا رستوران‌های خوبی هست! آره، یه بارم با هم بریم!	جای خوبیه. اسمش چیه؟	توضیح
	J'ai l'impression que nous allons nous entendre.	فکر می‌کنم خودم از بقیه چیزها سردر بیارم.	فکر می‌کنم می‌تونیم با هم کنار بیایم.	توضیح
اکسیژن	Je le connais pas!	چیزی یاد نمی‌آد.	نمی‌شناسمش.	توضیح
	Il me faut les codes!	باید تا حالا پیدام می‌کردی.	کدها رو لازم دارم.	توضیح

در جدول ۲، شاهد نمونه‌هایی از جایگزینی هستیم که با هدف توضیح دیالوگ یا صحنه صورت گرفته‌اند. در بسیاری از موارد، هدف مترجم از جایگزین کردن جملات، شفاف‌تر ساختن دیالوگ برای مخاطب بوده است؛ مترجم که از داستان فیلم به صورت کامل مطلع است با جایگزین کردن برخی جملات سعی داشته تا با توجه به تصویر، امکان فهم راحت‌تر و سریع‌تر را برای مخاطب فراهم کند.

۴-۲-۱-۲. کاهش

جدول ۳. نمونه‌های کاهش

نام فیلم	گفت‌وگوی اصلی	گفت‌وگو در دوبله	ترجمه دقیق	توضیح ترجمه
فقط حیوانات	Il n'y a pas de remplaçante et on sait pas quand elle revient.	حتی بهش نگفته کی قراره برگرد	هیچ جایگزینی وجود نداره و ما نمی‌دونیم که کی برمی‌گرده.	حذف بخشی از دیالوگ
	Aucune nouvelle de Parisienne disparue dont la voiture é tait abandonné e	و هنوز هم هیچ اثری از شخص مفقود پیدا نشده	هیچ اثری از زن پاریسی مفقود که ماشینش رها شده پیدا نشده.	حذف بخشی از دیالوگ
ژنرال دوگل	Il faut réfléchir à la suite. Anne restera vulnérable et inadaptée à notre monde.	آنا دختر آسیب‌پذیره و دنیای ما ممکنه براش نامناسب باشه	باید به بعدش هم فکر کرد. آنا دختر آسیب‌پذیره و دنیای ما ممکنه براش نامناسب باشه	حذف بخشی از دیالوگ
	T'inquiète pas, on a la chance d'être ensemble et vivants.	این تنها فرصت برای زنده موندنه	نگران نباش! ما این شانس رو داریم که زنده بمونیم و باهم باشیم.	حذف بخشی از دیالوگ
افسر و جاسوس	Je vous remercie. Sage conseil, j'en suis sûr.	ممنون بابت نصیحتت	ممنونم توصیه‌عاقلانهای است، مطمئنم.	حذف بخشی از دیالوگ
	Les experts confirment que l'écriture d'Esterhazy est celle du bordereau.	دست خط استرازی دقیقاً همون دست خط توی نامه است.	متخصصان تأیید کردند که دست خط استرازی دقیقاً همون دست خط توی نامه است.	حذف بخشی از دیالوگ

مترجمان علاوه بر استفاده از روش جایگزینی، بعضی از جملات یا عناصر فرهنگی را در ترجمه حذف کرده‌اند. این حذف‌ها به دلایلی همچون اعمال ممیزی یا رعایت همگامی و مسائل فنی صورت گرفته است و مترجم بخش‌های کم‌اهمیت را که در درک مخاطب تأثیر چندانی ندارد، از دیالوگ‌ها حذف کرده است (جدول ۳).

۴-۲-۱-۳. افزایش

جدول ۴. نمونه‌های افزایش

نام فیلم	گفت‌وگوی اصلی	گفت‌وگو در دوبله	ترجمهٔ دقیق	توضیح ترجمه
فقط حیوانات	Une femme a disparue	یک زن این نزدیکی‌ها گم شده	یک زن گم شده	توضیح
	C'est une femme indépendante	اولین زن مستقلیه، اما بی‌احتیاط نیست.	اون زن مستقلیه.	توضیح
	ce qu'Yvonne a dit en voyant votre fils	یادت می‌آد ایوان وقتی اولین بار پسرت رو دید چی گفت	یادت می‌آد ایوان وقتی پسرتون رو دید چی گفت	توضیح
افسر و جاسوس	Les Romains jetaient les Chrétiens aux lions, nous, c'est les Juifs.	رومی‌ها خائنین رو می‌انداختن جلوی شیرها، ما می‌فرستیمشون جزیرهٔ خوش آب‌وهوا	رومی‌ها خائنین رو می‌انداختن جلوی شیرها، ما یهودیان هستیم.	توضیح
	Les preuves ne manquaient pas	ولی مدارک زیادی وجود داشت که خیانتش رو ثابت می‌کرد.	مدارک کم نبودند.	توضیح
اکسیژن	Je ne vous ai jamais dit mon pré nom.	اسممو از کجا می‌دونی؟ من که هیچ‌وقت اسممو بهت نگفتم.	من هیچ‌وقت اسممو بهت نگفتم.	توضیح

در ترجمه فیلم‌ها مواردی از افزایش به دیالوگ اصلی ملاحظه شد که در جدول ۴، نمونه‌هایی برای مثال آورده شده است. مبحث افزایش شامل افزودن عبارتی به دیالوگ اصلی یا افزودن دیالوگی کامل به ترجمه فیلم است. برای مثال در فیلم‌های بررسی شده در صحنه‌ای که بازیگران پشت به دوربین در حال قدم زدن هستند، مترجم جملاتی را به نسخه اصلی افزوده است. یا در صحنه‌هایی که جمعیتی هم‌زمان در حال صحبت هستند و صدای واضحی از آن‌ها به گوش نمی‌رسد. مثلاً در صحنه‌ای دو بازیگر با فاصله از دوربین در حال صحبت هستند و صدای آن‌ها در نسخه اصلی شنیده نمی‌شود، اما مترجم صحبت‌های ردوبدل شده بین آن دو را به ترجمه افزوده است. یا صحبت‌های افراد در کشتی که قابل تشخیص نبوده و مترجم عباراتی را به نسخه اصلی اضافه کرده است. در چنین مواردی مترجم به منظور ایجاد فضایی آشنا برای مخاطب فارسی زبان، جملاتی را به ترجمه افزوده است. در برخی دیگر از موارد نیز مترجم ناچار است جهت افزایش طول جمله برای رعایت همگامی یا به جهت روشن‌تر شدن موضوع برای مخاطب، چندکلمه‌ای به عبارت اصلی بیفزاید.

۴-۱-۲-۴. خطاهای ترجمه‌ای

جدول ۵. نمونه‌های خطاهای ترجمه‌ای

نام فیلم	گفت‌وگوی اصلی	گفت‌وگو در دوبله	ترجمه دقیق	توضیح ترجمه
فقط حیوانات	Mme calvet a appelez le cabinet. Mme lojewski est en arret maladie.	خانوم کالوت با دفتر تماس گرفته و گفته خانوم لوجسکی اونو بدون مراقبت رها کرده.	خانوم کالوت با دفتر تماس گرفته. خانوم لوجسکی در مرخصی استعلاجی است.	ترجمه نادرست عبارت
	du pôle cybercriminalité d'Abidjan	واحد جرایم خطرناک	واحد جرایم سایبری	ترجمه نادرست کلمه cybercriminalité

نام فیلم	گفت‌وگوی اصلی	گفت‌وگو در دوبله	ترجمه دقیق	توضیح ترجمه
ژنرال دوگل	Bienvenue dans "Le quart d'heure français".	به برنامه ۱۵ دقیقه‌ای فرانسه خوش آمدید.	به برنامه «پانزده دقیقه فرانسه» خوش آمدید.	ترجمه نادرست کلمه
	Avez-vous pensé à l'encre ?	ربان پیدا کردید؟	به جوهر فکر کردید؟	ترجمه نادرست کلمه encre
	La dé faite est-elle dé finitive ?	آیا این آخرین شکست ماست؟	آیا شکست ما قطعی است؟	ترجمه نادرست عبارت
	Et je vous reconnais, même seul.	منم تنهایی رو تأیید می‌کنم!	من شما را به رسمیت می‌شناسم، حتی اگر تنها باشید!	ترجمه نادرست عبارت
افسر و جاسوس	pour l'honneur de mon nom et pour mes enfants	به شرف خودم و پدرانم قسم می‌خورم.	به شرف خودم و فرزندانم	ترجمه نادرست کلمه mes enfants
	Je suis un honnête homme et fils d'un honnête homme.	من مرد باصدافتی هستم که با صدافتم بزرگ شدم.	من مردی باصدافت و فرزند مردی باصدافت هستم.	ترجمه نادرست عبارت

نکته قابل توجه در ترجمه فیلم‌ها، خطاهای ترجمه‌ای ناشی از بی‌دقتی یا عدم درک صحیح مترجم است که در جدول ۵ به آن‌ها اشاره شده است. فراوانی این‌گونه اشتباهات در فیلم ژنرال دوگل بیش از همه است. «Le quart d'heure français» یا «پانزده دقیقه فرانسه» اسم برنامه‌ای رادیویی است که ژنرال دوگل در آن متن سخنرانی خود را می‌خواند، اما در ترجمه آمده است به «برنامه ۱۵ دقیقه‌ای فرانسه» خوش آمدید. در حین سخنرانی، ژنرال دوگل که شکست خوردن در مقابل نازی‌ها را باور ندارد و فرانسوی‌ها را به ادامه مبارزه و مقاومت فرا می‌خواند، از مردم فرانسه می‌پرسد «آیا شکست ما قطعی است؟» در حالی که ترجمه مفهومی کاملاً متفاوت را می‌رساند. اشتباه فاحش دیگری که در ترجمه مشهود است ترجمه کلمه «encre»، «جوهر» به «روبان» است. حال آن‌که بازیگران هم مشغول کار با ماشین تایپ هستند و به جوهر نیاز دارند. در صحنه دیگر نیز ژنرال دوگل در حال صحبت با چرچیل است و چرچیل خطاب به او می‌گوید: من شما را به رسمیت می‌شناسم، حتی اگر تنها باشید! اما ترجمه‌ای نادرست برای این جمله ارائه شده است.

۴-۲-۵. ترجمه اصطلاحات

جدول ۶. نمونه‌های ترجمه اصطلاحات

نام فیلم	گفت‌وگوی اصلی	گفت‌وگو در دوبله	ترجمه دقیق	توضیح ترجمه
فقط حیوانات	Non, c'est pas tes oignons !	نه این به توربٹی نداره!	اصطلاح: به توربٹی نداره.	ترجمه دقیق اصطلاح فرانسوی
	C'est bien d'être optimiste	نیمه پر لیوانو می‌بینی!	خوبه که آدم خوش‌بین باشه.	استفاده از اصطلاح فارسی برای ترجمه جمله
	Il fait un froid de canard	چقدر هوای بیرون سرده!	اصطلاحی برای بیان شدت سرما	ترجمه دقیق اصطلاح فرانسوی
ژنرال دوگل	et même renverser la situation	و حتی ورق رو به نفع خودمون برگردونیم.	و حتی اوضاع رو برعکس کنیم.	استفاده از اصطلاح فارسی برای ترجمه جمله
	Tu as toujours eu la main verte.	دستات جادو می‌کنه.	اصطلاح: استعداد داشتن در یک زمینه خاص.	ترجمه دقیق اصطلاح فرانسوی
	Quel coup de théâtre.	ورق به نفع ما برگشت.	اصطلاح: تغییر وضعیت.	ترجمه دقیق اصطلاح فرانسوی

نام فیلم	گفت‌وگوی اصلی	گفت‌وگو در دوبله	ترجمهٔ دقیق	توضیح ترجمه
افسر و جاسوس	que voulez-vous de plus ?	دیگه چی از جوشش می‌خوای؟	دیگه چی می‌خواید؟	استفاده از اصطلاح فارسی برای ترجمهٔ جمله
	mais ils sont amoureux.	چه دل و قلوبه ای هم بهم میدن.	آنها عاشق هم هستند.	استفاده از اصطلاح فارسی برای ترجمهٔ جمله
اکسیژن	Vous m'avez drogué e ?	چیز خورم کردی؟	به من مواد مخدر دادی؟	استفاده از اصطلاح فارسی برای ترجمهٔ جمله
	En forme de croissant	به شکل هلال ماه	به شکل کراواسان	استفاده از هلال ماه به جای کراواسان (شیرینی فرانسوی)

همانطور که در جدول ۶ مشاهده شد، مترجمان به‌درستی اصطلاحات فرانسوی را تشخیص داده و آن‌ها را با اصطلاحات رایج در زبان فارسی جایگزین کرده‌اند. برای مثال، در ترجمهٔ عبارت « En forme de croissant»، به جای استفاده از «کراواسان» که نوعی شیرینی فرانسوی و به شکل هلال است و ممکن است برای همه شناخته شده نباشد، مترجم از واژهٔ هلال ماه استفاده کرده است.

۴-۲-۱-۶. بازنویسی با حفظ مفهوم

جدول ۷. نمونه‌های بازنویسی

نام فیلم	گفت‌وگوی اصلی	گفت‌وگو در دوبله	ترجمه دقیق	توضیح ترجمه
فقط حیوانات	Tu peux tout me dire	راحت باهام حرف بزن	می‌تونی همه چیز رو بهم بگی	تغییر ساختار گرامری
ژنرال دوگل	Ne sois pas trop pressé .	پیشنهاد می‌کنم بازم راجع بهش فکر کنی	زیاد عجله نکن	تغییر ساختار گرامری
افسر و جاسوس	J'ai bien peur que son état ne s'améliore pas .	اون بیچاره حالش خوب نمیشه.	خیلی می‌ترسم که وضعی‌ش بهتر نشه.	تغییر ساختار گرامری
	Je peux pas sortir.	به بیرون راه نداره.	نمی‌تونم برم بیرون.	تغییر ساختار گرامری

بررسی ترجمه فیلم‌ها و جدول ۷ نشان‌دهنده آن است که در بسیاری از موارد، مترجمان تنها به انتقال مفهوم دیالوگ‌ها اکتفا کرده و از کلمات و یا ساختارهای متفاوتی استفاده کرده‌اند. مترجم در برگردان این جملات، با هدف تسهیل درک مخاطبان، عملکردی کاملاً آزادانه و رویکردی مقصدگرا داشته است.

۴-۲-۱-۷. اشتباهات تلفظی

جدول ۸. نمونه‌های خطاهای تلفظی

نام فیلم	گفت‌وگوی اصلی	تلفظ در دوبله	تلفظ دقیق
ژنرال دوگل	Petaïn	پتین	پَتِن
	Cendre	سیندر	ساندر
افسر و جاسوس	Marie Bastian	ماری باستین	ماری باستی یَن
	Toulon	تولین	تولُن

جدول ۸ نشان‌دهنده آن است که در فیلم‌های ژنرال دوگل و افسر و جاسوس، صدایپیشگان در تلفظ برخی از اسامی خاص دچار اشتباه شده‌اند. این امر نشانگر عدم ارتباط مترجم با سایر عوامل دوبله است. از آنجایی که تنها متن

ترجمه فیلم در اختیار صدابیشگان قرار می‌گیرد و تلفظ اسامی در زبان فرانسوی با زبان انگلیسی متفاوت است، در مورد اسامی خاص انتظار می‌رود که تلفظ صحیح آن‌ها پیش از مرحله ضبط بررسی شود یا این‌که مترجمان از طریق اعراب‌گذاری، تلفظ درست را در اختیار سایر عوامل قرار دهند.

۲-۲-۴. بررسی فیلم‌های انگلیسی زبان

برای بررسی کیفیت ترجمه فیلم‌های انگلیسی زبان در سامانه ویدئو به درخواست نماوا، نسخه‌های اصلی فیلم‌های انتخابی و نسخه‌های دوبله شده به دقت با یکدیگر مقایسه و راهکارهای اتخاذ شده مترجمان در ترجمه این فیلم‌ها استخراج شدند. در ادامه به بررسی این راهکارها می‌پردازیم:

۱-۲-۴. جایگزینی در ترجمه

جدول ۹. نمونه‌های جایگزینی با هدف اعمال ممیزی

نام فیلم	گفت‌وگوی اصلی	گفت‌وگو در دوبله	ترجمه دقیق	توضیح ترجمه
جاذبه	Just remember, Houston's partial to margaritas	پس یادت باشه هیوستون غذای مکزیکه دوست داره	پس یادت باشه هیوستون مارگاریتا دوست داره	جایگزینی تابو با غیرتابو مارگاریتا (نوعی نوشیدنی الکلی)
	So you have to sip, not gulp. Wine, not beer.	پس باید کم کم نفس بکشی نه به مرتبه فرض کن داری نوشیدنی مورد علاقته مزه مزه می‌کنی	پس باید مزه مزه اش کنی نه این که به مرتبه سر بکشی. مث شراب قرمز، نه آبجو.	جایگزینی تابو با غیرتابو
قتل در قطار سریع‌السیر شرق	No, thank you. I do not drink.	نه مچکرم اهلس نیستم	نه، ممنون. اهل نوشیدنی الکلی نیستم.	کاستن از بار تابو
تاریک‌ترین ساعت	to not buggering it up.	به افتخار گند نزدن	ناسزا	کاستن از شدت ناسزا
	Not after that spotted dick you served last week, eh?	بعد از اون غذای مزخرفی که هفته پیش سرو کردی	استفاده از الفاظ رکیک	کاستن از شدت ناسزا

مواردی در فیلم‌های خارجی وجود دارند که مطابق با استانداردهای فرهنگی کشورمان نیستند. این موارد تا به در ترجمه جایگزین، بازنویسی و یا به صورت جزئی یا کامل حذف می‌شوند. در برخی موارد، مترجم به جای حذف جملاتی که جزو موارد تا به شناخته می‌شوند، از روش جایگزینی یا به کار بردن کلماتی با بار منفی کم‌تر استفاده کرده است (جدول ۹).

جدول ۱۰. نمونه‌های جایگزینی با هدف توضیح

نام فیلم	گفت‌وگوی اصلی	گفت‌وگو در دوبله	ترجمه دقیق	توضیح ترجمه
جاذبه	You gotta admit one thing: Can't beat the view. The silence. I could get used to it.	یه چیزو باید اعتراف کرد عظمت اینجا عاشق این سکوتتم	یه چیزو باید اعتراف کرد: هیچی نمی‌تونه رودست زیبایی اینجا بزنه. این سکوت. می‌تونم بهش عادت کنم.	توضیح
تاریک‌ترین ساعت	Ensuring his fingerprints are not on the murder weapon.	نیومده که کسی نفهمه همه اینا کار خودشه	داره از این مطمئن می‌شه که اثر انگشتش روی آلت قتاله باقی نمونده باشه	توضیح
پیک	- Thank you. - Mm.	-ام نمیدونم باید پیگیری کنم. -فردا بهت خبر میدم	- ممنون. - آ.	توضیح

در جدول ۱۰، همانند پیکره فرانسوی‌زبان، شاهد نمونه‌هایی از جایگزینی هستیم که با هدف توضیح دیالوگ یا صحنه صورت گرفته‌اند. در بسیاری از موارد، هدف مترجم از جایگزین کردن جملات، شفاف‌تر ساختن دیالوگ برای مخاطب بوده است؛ مترجم که از داستان فیلم به صورت کامل مطلع است با جایگزین کردن برخی جملات سعی داشته است تا با توجه به تصویر، امکان فهم راحت‌تر و سریع‌تر را برای مخاطب فراهم کند.

جدول ۱۱. نمونه‌های کاهش

نام فیلم	گفت‌وگوی اصلی	گفت‌وگو در دوبله	ترجمه دقیق	توضیح ترجمه
جاذبه	Current debris orbit does not overlap with your trajectory.	اما فعلاً با مسیر شما تداخلی نداره.	گردش ضایعات برجای مانده فعلاً با مسیر شما تداخلی نداره.	حذف بخشی از دیالوگ
	We'll keep you posted on any developments.	بازم شما رو در جریان می‌ذاریم.	در صورت ایجاد هرگونه پیشرفت، شما رو در جریان می‌ذاریم.	حذف بخشی از دیالوگ
	Astronaut is off structure. Dr. Stone is off structure.	دکتر استون از فضاپیما جدا شد.	دکتر استون از فضاپیما جدا شد. دکتر استون از فضاپیما جدا شد.	حذف بخشی از دیالوگ/عدم تکرار دیالوگ تکراری
تاریک‌ترین ساعت	All right, honorable gentlemen! Give way! Give way! Give way!	درد اجازه بدین	بسیار خوب، آقایون محترم! اجازه بدین! (۳ بار)	حذف بخشی از دیالوگ/عدم تکرار دیالوگ تکراری
پیک	I've brought you boys a present.	من براتون هدیه آوردم	برای شما پسرها هدیه آوردم	حذف بخشی از دیالوگ

صرف نظر از مواردی که به علت اعمال ممیزی کاهش می‌یابند و حذف می‌شوند، نظیر فیلم پیک که با حذف کامل صحنه‌ای مواجه هستیم که در آن شخصیت‌ها به رقص و پای‌کوبی و استعمال نوشیدنی‌های الکلی می‌پرداختند، سایر موارد کاهش یافته بنا به دلایلی نظیر رعایت همگامی و مسائل فنی صورت گرفته است و مترجم بخش‌های کم‌اهمیت یا پرتکرار را که در درک مخاطب تأثیر چندانی ندارد، حذف کرده است. چنان‌که در دو فیلم جاذبه و تاریک‌ترین ساعت، دیالوگ‌های تکراری کاهش یافته‌اند. اما در فیلم پیک همان‌طور که در جدول ۱۱ مشخص است، با حذف کلمه پسرها توسط مترجم، بار معنایی جمله تغییر پیدا کرده است. چنانچه در این صحنه زنی جوان

که مأمور آژانس اطلاعاتی آمریکا است با دو مرد میان‌سال که از مقامات سرویس جاسوسی انگلستان هستند دیدار می‌کند و حذف کلمه پسرها از بودن زن در موضع قدرت کاسته است.

۲-۲-۳. افزایش

جدول ۱۲. نمونه‌های افزایش

نام فیلم	گفت‌وگوی اصلی	گفت‌وگو در دوبله	ترجمه دقیق	توضیح ترجمه
جاذبه	Matt, do you have a visual...	مت می‌تونی ببینی که (چه تفریحی می‌شه اونم این بالا)	مت، دید داری؟	جهت فضاسازی و القای حس به مخاطب
	We should have listened to you, doc.	(کار کن دیگه) باید به حرفت گوش می‌کردیم دکتر	باید به حرفت گوش می‌کردیم دکتر	جهت فضاسازی و القای حس به مخاطب
	Well, you did all right.	ولی خوب از پشش بر اومدی (شیطون)	درست انجامش دادی	جهت فضاسازی و القای حس به مخاطب
قتل در قطار سریع‌السیر شرق		تخم مرغ آفرین	عدم وجود دیالوگ	جهت فضاسازی و القای حس به مخاطب
	INDISTINCT CHATTER	آخرین مسافراً لطفاً سوار شن	صداها نامفهوم پس زمینه	جهت فضاسازی و القای حس به مخاطب
	I can see the soul of the city in these humble breads.	من روح این شهرو توی این نون‌های بربری می‌بینم	من روح این شهرو توی این نون‌های معمولی می‌بینم	برای طنزافزایی اضافه شده و با لحن خاصی هم ادا می‌شه این جمله

نام فیلم	گفت‌وگوی اصلی	گفت‌وگو در دوبله	ترجمه دقیق	توضیح ترجمه
تاریک‌ترین ساعت	Shame on you! Shame!	شرم بر تو. شرم (مرتیکه کچل هیچی حالیش نیست. دروغگوی کثیفه)	شرم بر تو! شرم!	جهت فضاسازی و القای حس به مخاطب
	Sit down!	بشین (دیوانه). خجالت نمی‌کشه با این سن و سالش)	بشین!	جهت فضاسازی و القای حس به مخاطب

همانطور که در جدول ۱۲ مشاهده شد و در بخش فیلم‌های فرانسوی‌زبان به تفصیل در این باره پرداخته شد، در پاره‌ای از موارد، کلمات یا جملاتی به دیالوگ‌های نسخه اصلی اضافه می‌شوند. دو هدف عمده از این افزایش وجود دارد، اولی توضیح و کمک به درک بیشتر مخاطب و واضح‌تر شدن دیالوگ است و دومی در جهت فضاسازی و القای حس فضای فیلم به مخاطب است. برای مثال، در فیلم جاذبه، شخصیت فضانورد مرد، فردی شوخ‌طبع است که علاوه بر این که این اهل مزاح بودن وی با لحن دوبله دوبلور کاملاً مشخص است، در مواردی نظیر مثال‌هایی که در جدول ۱۲ آورده شده، با اضافه کردن کلمه و جملاتی، شوخ‌طبعی او در دوبله نیز همانندسازی شده است. همچنین، در فیلم قتل در قطار سریع‌السیر شرق نیز صداهای نامفهوم و مهمه‌های غیرقابل تشخیص به کلماتی ترجمه شدند که به فضاسازی بهتر فیلم در دوبله کمک می‌کنند. در این فیلم نیز، شخصیت اصلی شوخ‌طبع است و این شوخ‌طبعی در دوبله در لحن دوبلور کاملاً مشهود است. برای مثال، این شخصیت جمله «من روح این شهر و توی این نون‌های بربری می‌بینم» را می‌گوید که به قصد افزایش بار طنز اضافه شده است، زیرا در نسخه اصلی نان بربری وجود ندارد. و در نهایت در فیلم تاریک‌ترین ساعت، در صحنه‌هایی که در دادگاه رخ می‌دهد مترجم برای انتقال اعتراض و عصبانیت افراد حاضر در صحنه دادگاه، کلماتی را اضافه کرده است تا تنش فضای حاکم در دوبله شبیه‌سازی شود.

۴-۲-۲-۴. خطاهای ترجمه‌ای

جدول ۱۳. نمونه‌های خطاهای ترجمه‌ای

نام فیلم	گفت‌وگوی اصلی	گفت‌وگو در دوبله	ترجمه دقیق	توضیح ترجمه
جاذبه	it's been a privilege. Right back at you, Houston.	این یک امتیازه حق با تویه هیوستون	کار کردن با تو افتخاره همینطور با تو هیوستون	ترجمه نادرست جمله دوم
	Houston clocked that debris...at 50,000 miles an hour.	هیوستون سرعت حرکت ضایعات رو پنجاه هزار مایل در ساعت اندازه‌گیری کرده		عدم پیوستگی در ترجمه (مایل)
	The Chinese station's about 100 miles. Just a little Sunday drive.	ایستگاه چینیا ۱۶۰ کیلومتری اینجاس مث گشت روز تعطیله		عدم پیوستگی در ترجمه (کیلومتر)
	It's the same feeling I had about Mardi Gras in 1987. Surprisingly, Control the hasn't heard Mardi Gras story.	دقیقا مث حسیه که تو جشن ماردی گراس داشتم جای تعجبه که بخش کنترل چیزی راجع به جشن ماردی گراس شما نشنیده		عدم پیوستگی در ترجمه (جشن ماردی گراس)
	Tell me about, uh, Mardi Gras .	درباره ماردی گارا بگو		عدم پیوستگی در ترجمه (جشن ماردی گرا)

نام فیلم	گفت‌وگوی اصلی	گفت‌وگو در دوبله	ترجمه دقیق	توضیح ترجمه
جاذبه	Tell me about, uh, Mardi Gras .	درباره ماردی گارا بگو		عدم پیوستگی در ترجمه (جشن ماردی گرا)
	How long was your training? Including holidays?	تمرینات چقدر طول می‌کشد؟ تعطیلاتم حساب کردی؟		اشتباه در ترجمه زمان فعل
	Okay, uh, undocking, undocking. Um... Uh, eenie, meenie... Okay, that doesn't sound good. Minie... ...mo.	جداسازی، جداسازی اینی مینی صداش که جالب نیست ماینی چینی بلد نیستم مو	ده بیست سه پونزده هزار و شصت و شونزده!	ترجمه غیردقیق اینجا مترجم می‌توانست ترجمه کند «ده بیست سی چهل» تا معلوم شود کاراکتر بلد نبوده کدام دکمه را بزند و دکمه‌ها را تصادفی می‌فشرده.

از بین چهار فیلم مورد بررسی، تنها در فیلم جاذبه چند مورد خطای ترجمه‌ای مشاهده شد، شامل یک مورد خطا در ترجمه زمان فعل و یک مورد ترجمه نادرست جمله. همچنین، خطای پرتکرار دیگر این فیلم، عدم رعایت پیوستگی در ترجمه بود. چنان‌که «mile» یک‌بار به کیلومتر و بار دیگر به مایل ترجمه شده و جشن «Mardi Gras» یک‌بار به ماردی گراس و بار دیگر به مردی‌گرا ترجمه شده است (جدول ۱۳).

۴-۲-۵. ترجمه اصطلاحات

جدول ۱۴. نمونه‌های ترجمه اصطلاحات

نام فیلم	گفت‌وگوی اصلی	گفت‌وگو در دوبله	ترجمه دقیق	توضیح ترجمه
جاذبه	How you feeling? Like a Chihuahua that's being tumble-dried.	حال احوالت چطوره؟ مثل خر تو گل گیر کردم	حال احوالت چطوره؟ مثل یه سگ چی‌واوای چروکیده شدم	استفاده از اصطلاح فارسی برای ترجمه جمله
قتل در قطار سریع‌السیر شرق	and monster them till they have the world down cold.	سخت می‌گیرم تا تموم کشورهای جهانو از بر شن	اصطلاحی برای تحقق‌یادگیری کامل	ترجمه دقیق اصطلاح انگلیسی
	Barbital. The Mickey slipped.	باربیتال. چیزخورش کردن	نوشیدنی حاوی داروی روان‌گردان که بدون اطلاع شخصی به او خورانده شود.	استفاده از اصطلاح فارسی برای ترجمه جمله
تاریک‌ترین ساعت	I believe I have just received a royal rap on the knuckles.	انگار مورد سرزنش سلطنتی قرار گرفتم	اصطلاحی برای انتقاد یا تنبیه	ترجمه دقیق اصطلاح انگلیسی
پیک	Do we know of someone who could fit the bill?	کسیو داریم که برای این کار مناسب باشه؟	اصطلاحی به معنای مناسب بودن برای هدفی مشخص	ترجمه دقیق اصطلاح انگلیسی
	we've... hit a bit of a rough patch.	ما یکم به مشکل خوردیم	اصطلاحی برای برخوردن به مشکلات متعددی در برهه زمانی خاص	ترجمه دقیق اصطلاح انگلیسی

همانطور که در جدول ۱۴ مشاهده شد، مترجمان به‌درستی اصطلاحات انگلیسی را تشخیص داده و این موارد را در ترجمه با ساختارها و اصطلاحات رایج در زبان فارسی جایگزین کرده‌اند.

۴-۲-۶. بازنویسی یا حفظ مفهوم

جدول ۱۵. نمونه‌های بازنویسی

نام فیلم	گفت‌وگوی اصلی	گفت‌وگو در دوبله	ترجمهٔ دقیق	توضیح ترجمه
جاذبه	That applause you hear is for you	بیچه‌ها دارن برات دست می‌زنن	صدای تشویقی که می‌شنوی برای توئه	کاهش/ تغییر ساختار گرامری
	That's as close to an apology as you're going to get from them	در حال حاضر این یه چیزی تو مایه‌های معذرت‌خواهی	این نزدیک‌ترین حالت به معذرت‌خواهی که می‌تونی انتظارشو از طرف اونا داشته باشی	کاهش/ تغییر ساختار گرامری
قتل در قطار سریع‌السیر شرق	Bouc, keep everyone inside!	بوک نذار کسی پیاده بشه	بوک همه رو داخل نگه دار!	تغییر ساختار گرامری
تاریک‌ترین ساعت	You didn't lack for admirers.	همه تو رو می‌خواستن	خاطر خواه کم نداشتی	تغییر ساختار گرامری
	We've lost the prime minister.	نمی‌دونیم نخست‌وزیر کجاست	نخست‌وزیر رو گم کردیم	تغییر ساختار گرامری
پیک	- Emily. Lovely as ever. - Ah! You do brighten up the old place.	امیلی مثل همیشه زیبایی با او مدنت بهمون افتخار دادی	امیلی مثل همیشه دوست‌داشتنی هستی. با او مدنت مکان رو منور کردی	تغییر ساختار گرامری
	I have a light day.	امروز زیاد کار ندارم	روز سبکی دارم	تغییر ساختار گرامری

بازنویسی زمانی رخ می‌دهد که شکل بیان تغییر کرده، اما همان مفهوم حفظ شده است. این ویژگی بارها در ترجمه تکرار شده است. طبق بررسی‌های صورت‌گرفته، این بازنویسی‌ها نشانی از کاهش کیفیت نداشته‌اند (جدول ۱۵).

۷-۲-۲-۴. اشتباهات تلفظی

جدول ۱۶. نمونه‌های خطاهای تلفظی

نام فیلم	گفت‌وگوی اصلی	تلفظ در دوبله	تلفظ دقیق
تاریک‌ترین ساعت	When will the lesson be learned? When will the lesson be learned? How many more dictators must be, wooed, appeased, good God, given immense privileges before we learn?	پس کی می‌خوای یاد بگیری؟ کی می‌خوای دُرست رو یاد بگیری؟ چن تا دیکتاتور دیگه باید بیان و بهمون زور بگن خدای من بهشون امتیازای ویژه داده بشه تا ما یاد بگیریم	(درست) با ضمه تلفظ شده به جای این‌که با فتحه تلفظ شود.

در پیکره انگلیسی، تنها یک مورد اشتباه در تلفظ وجود داشت، اما همین مورد نیز در عمل اشکالی پدید نیاورده است زیرا با مفهوم صحنه سازگاری داشته است (جدول ۱۶).

۸-۲-۲-۴. چندزبانگی

جدول ۱۷. نمونه‌های چندزبانگی در ترجمه

نام فیلم	گفت‌وگوی اصلی	گفت‌وگو در دوبله	ترجمه دقیق	توضیح ترجمه
قتل در قطار سریع‌السير شرق	It's not you, mon ami .	تقصیر تو نیست مونا می	تقصیر تو نیست دوست من	عدم ترجمه کلمه فرانسوی
	I do not approve of murder, my friend .	من با قتل مخالفم مون امی	من با قتل مخالفم دوست من	ترجمه کلمه انگلیسی به فرانسوی
	These are two perfectly good oeufs .	این‌ها دو تا تخم مرغ بی نقص نیستن	این‌ها دو تا تخم مرغ بی نقص نیستن	ترجمه کلمه فرانسوی به فارسی
	Sorry, is there a problem sir?	بقدون موسیو ایل یه پرابلم؟	بیخشید، مشکلی پیش آمده جناب؟	ترجمه جمله انگلیسی به فرانسوی

در هر چهار فیلم انگلیسی‌زبان به‌نوعی و با درجات مختلف با پدیده دوزبانگی روبه‌رو هستیم. در فیلم جاذبه، زمانی که دکتر استون (ساندرا بولاک) درون کاوشگر فضایی در تلاش برای برقراری ارتباط با زمین است، به‌صورت تصادفی از طریق امواج رادیویی صدای مردی را می‌شنود که به زبان چینی صحبت می‌کند. در دوبله نیز زبان چینی حفظ شده است، احتمالاً به این دلیل که مخاطبان همانند شخصیت اصلی نیازی ندارند تا متوجه زبان شوند، بنابراین این عدم ترجمه و دوبله کاملاً در راستای هدف این صحنه است.

در فیلم بیک که روایتگر داستان روابط آمریکا و شوروی در دوران جنگ سرد است، در صحنه‌هایی از فیلم که در بستر شوروی رخ می‌دهد، کاراکترها به زبان روسی سخن می‌گویند و به انگلیسی زیرنویس می‌شوند. در حالی که در دوبله، دیالوگ‌های کاراکترها دوبله شده‌اند. به نظر می‌رسد دلیل این امر باشد که در این صحنه‌ها مشخص است که فیلم در شوروی رخ می‌دهد. بنابراین نیازی نیست تا این تفاوت به مخاطب یادآور شود. به‌علاوه، گاه دیالوگ‌هایی طولانی ردوبدل می‌شوند و به‌هنگام دوبله، زیرنویس‌گذاری به‌لحاظ تکنیکی در اولویت نیست. در فیلم تاریک‌ترین ساعت، وینستون چرچیل (گری اولدمن) در صحنه‌ای با همتای فرانسوی‌اش ملاقات می‌کند و چند جمله‌ای را به فرانسوی به‌طور ناقص ادا می‌کند. در دوبله نیز با استفاده از کلمات فرانسوی این جملات کاملاً به‌طور ناقص شبیه‌سازی شده‌اند.

اما در فیلم چهارم، قتل در قطار سریع‌السیر شرق، شخصیت اصلی (کنت برانا/هرکول پوآرو) اصالتاً بلژیکی است و زبان مادری‌اش فرانسوی است. بنابراین، با این‌که زبان اصلی فیلم انگلیسی است، وی انگلیسی را با لحنی خاص صحبت می‌کند و به‌دفعات از واژگان فرانسوی استفاده می‌کند. در دوبله هم دقیقاً این امر شبیه‌سازی شده است و بسیاری از واژگان فرانسوی در دوبله شنیده می‌شوند. حال آن‌که مخاطب انگلیسی‌زبان بیشتر با زبان فرانسوی‌آشنایی دارد تا مخاطب فارسی‌زبان. با این‌حال، کلمات فرانسوی‌ای که به ترجمه راه پیدا کرده‌اند، ابتدایی بوده و مترجم تصور کرده است که مخاطب احتمالاً معانی‌شان را می‌داند یا حتی اگر هم نداند مطلب خاصی را از دست نمی‌دهد. بنابراین هدف اصلی این بوده که بر تفاوت این کاراکتر با سایر کاراکترها تأکید شود. همچنین، از تکنیک جبران^۱ هم استفاده شده است. چنانچه گاهی در زبان اصلی از واژه‌ای فرانسوی استفاده شده، اما به فارسی ترجمه شده چون آن واژه فرانسوی برای مخاطب فارسی‌زبان قابل فهم نبوده است، اما در مواردی دیگر حتی با این‌که کاراکتر از واژه‌ای انگلیسی استفاده کرده، آن واژه به فرانسوی ترجمه شده است تا موارد پیشین جبران شود (جدول ۱۷).

۵. بحث و نتیجه‌گیری

پس از مقایسه تمام دیالوگ‌های فیلم‌های انگلیسی‌زبان و فرانسوی‌زبان پیکره حاضر با ترجمه‌هایشان، نویسندگان این پژوهش کیفیت ترجمه در سامانه ویدئو به‌درخواست نمودار با توجه به هشت جنبه بررسی کردند. این جنبه‌ها

^۱. Compensation

عبارت‌اند از: جایگزینی، کاهش، افزایش، خطای ترجمه‌ای و تلفظی، اصطلاحات، بازنویسی، اصطلاحات و چندزبانگی. این دسته‌بندی‌ها با توجه به فراوانی‌شان در پیکره پژوهش انتخاب شدند.

در این پژوهش، مترجمان به دو دلیل از تکنیک جایگزینی استفاده کرده‌اند: در ابتدا، به هنگام مواجهه با تابو و سپس برای توضیح بیشتر. این جایگزینی‌ها گاهی به دلیل وجود تابو و سانسور صحنه‌ها و گاهی در جهت افزایش کیفیت همگام‌سازی‌ها به کار رفته است. تکنیک‌های مورد استفاده مترجمان دیداری شنیداری در مواجهه با تابو در هر دو پیکره، حذف، ترجمه تابو به تابویی با شدت کم‌تر و جایگزینی تابو با غیرتابو بوده است. در پژوهشی مشابه، سه نسخه دوبله متفاوت فیلم ددپول (۲۰۱۶) به لحاظ ترجمه تابو بررسی شدند که یکی از این سه نسخه دوبله از سایت نماوا دانلود شده بود. در همین راستا، میزان ترجمه تابو به تابو در نسخه دانلودشده از سایت تاینی موویز برابر با ۲۱/۳ درصد و از شبکه جم‌تی‌وی ۱۵/۴ درصد بود. در حالی که این میزان، در نسخه دانلودی از سایت نماوا، تنها ۱۱ درصد گزارش شد. در نتیجه، همانطور که مشاهده شد در نسخه دوبله نماوا نسبت به سایت تاینی موویز، ترجمه تابو به تابو از ۲۱/۳ درصد به ۱۱ درصد رسیده و با کاهشی پنجاه درصدی مواجه شده است. چنان‌که، همانطور که پژوهش مذکور استدلال کرده است این موضوع ناشی از فضای اجتماعی-فرهنگی ایران است که دوبله فیلم‌ها را به سمتی سوق داده تا حاوی کم‌ترین تعداد کلمات تابو باشند (Beit Saeed et al., 2020, p.83). همچنین، نتایج این تحقیق حاکی از آن بود که ترجمه تابو به غیرتابو (جایگزینی) رایج‌ترین استراتژی به کار گرفته شده توسط مترجمان دیداری شنیداری در ترجمه فیلم مذکور بوده است. در پژوهش قاضی‌زاده و مردانی (۱۳۹۱، ص. ۹۸) نیز راهبردهای مترجمان در ترجمه تابوها براساس مدل نمودهای تابو در ترجمه فارسی شریفی و دارچینیان (۱۳۸۸) در دوبله سه فیلم بررسی شد. طبق این پژوهش در ارتباط با واژگان قبیح، جایگزینی و جبران؛ و در مورد سایر انواع تابو، دستکاری و جایگزینی تابو با غیرتابو پرکاربردترین راهبردهای مترجمان گزارش شدند. به علاوه در پژوهش حاضر، در هر دو پیکره فرانسوی و انگلیسی‌زبان از تکنیک کاهش به‌دفعات استفاده شده است. این کاهش‌ها نیز گاهی به دلیل وجود تابو و سانسور صحنه‌ها و گاهی در جهت افزایش کیفیت همگام‌سازی‌ها به کار رفته است.

تکنیک افزایش نیز بارها در پیکره مشاهده شد. این تکنیک، در هر دو پیکره، غالباً با هدف توضیح، کمک به فهم راحت‌تر مخاطب، ترسیم بهتر فضای فیلم و القای حس آن به مخاطب به کار رفته است. اما در پیکره انگلیسی‌زبان، علاوه بر این موارد، طنزافزایی نیز از دیگر دلایل استفاده از تکنیک افزایش بوده است. چنانچه در فیلم قتل در قطار سریع‌السیر شرق افزایش‌هایی با هدف طنزافزایی مشاهده شد. در مواردی دیگر نیز باید این دلایل را در مراحل بعدی دوبله یعنی همگام‌سازی جست‌وجو کرد. در پیکره مورد بررسی در هر دو زبان، نشانی از کاهش کیفیت ترجمه به علت افزایش نابه‌جا مشاهده نشد.

از آنجایی که ترجمه تعاملی بین فرهنگی است عملکرد مترجمان دیداری شنیداری در ترجمه اصطلاحات به‌عنوان نمونه‌ای از انتقال فرهنگ بسیار حائز اهمیت بوده و بر کیفیت ترجمه نیز اثرگذار است. بنا بر نتایج پژوهش حاضر، مترجمان هر هشت فیلم در برگردان اصطلاحات، عملکردی قابل قبول داشته و ترجمه‌ای دقیق ارائه داده‌اند. در مجموع، با بررسی روش‌های ترجمه‌ای مورد استفاده در ترجمه اصطلاحات، می‌توان نتیجه گرفت که مترجمان در فیلم‌های یادشده از وفاداری مطلق فاصله گرفته‌اند و بیشتر به فرهنگ مقصد پای‌بند هستند و ترجمه مقصدگرا رویکرد غالب در ترجمه اصطلاحات بوده است.

موارد بازنویسی در پیکره‌ها نیز در غالب موارد با اهداف توضیح و قابل فهم کردن دیالوگ‌ها جهت راحتی مخاطبان در درک آن‌ها صورت گرفته‌اند. استفاده از این تکنیک موجب کاهش کیفیت ترجمه نشده است، بلکه تنها همان مفهوم به گونه‌ای دیگر در ترجمه انتقال یافته است. به‌علاوه، بازنویسی با حفظ مفهوم به دلایل متفاوتی نظیر همگام‌سازی و سلیقه مترجم صورت گرفته است.

همانطور که مشاهده شد، تعداد خطاهای ترجمه‌ای و تلفظی در فیلم‌های فرانسوی‌زبان از فیلم‌های انگلیسی‌زبان بیشتر بود که نشان از لزوم دقت بیشتر در ترجمه و توجه به تلفظ صحیح اسامی خاص فرانسوی دارد. در فیلم‌های فرانسوی‌زبان، در مواردی نیز شاهد تغییرات دستوری جملات در ترجمه فارسی هستیم که در برخی عبارات با توجه به تفاوت ساختاری زبان فارسی و زبان فرانسوی این تغییر ناگزیر است، اما در برخی دیگر سلیقه مترجم یا بی‌دقتی او دخیل بوده است. این تغییرات در فیلم فقط حیوانات بیش از همه به چشم می‌خورد. از چهار فیلم مورد مطالعه در پیکره فرانسوی‌زبان، اشتباهات تلفظی در دو فیلم ژنرال دوگل و افسر و جاسوس مشاهده شد. در سه فیلم ژنرال دوگل، افسر و جاسوس و فقط حیوانات، در مواردی محدود شاهد درک نادرست مترجمان از جملات و خطاهای ترجمه‌ای نیز بودیم که بیشتر به دلیل بی‌دقتی مترجم بوده است نه ناشی از فهم اشتباه جمله. در مورد خطاهای ترجمه‌ای در پیکره انگلیسی‌زبان نیز، مواردی در فیلم جاذبه یافت شد که ناشی از درک نادرست، بی‌دقتی مترجم و عدم پیوستگی در ترجمه کلمات بودند. در نهایت، در پیکره فرانسوی‌زبان و انگلیسی‌زبان به ترتیب هشت و یک مورد خطای ترجمه‌ای ناشی از درک نادرست مترجم مشاهده شد. علت وجود خطاهای بیشتر در ترجمه فیلم‌های پیکره فرانسوی در مقایسه با پیکره انگلیسی می‌تواند در این امر نهفته باشد که در ترجمه اکثر فیلم‌های فرانسوی‌زبان از مترجمان مسلط به زبان فرانسوی استفاده نمی‌شود، بلکه ترجمه این فیلم‌ها به مترجمانی که با زبان انگلیسی آشنایی دارند سپرده می‌شود و آن‌ها با استفاده از زبان میانجی و براساس زیرنویس انگلیسی به ترجمه می‌پردازند که این امر می‌تواند در افزایش تعداد خطاها و کاهش کیفیت ترجمه تأثیرگذار باشد.

همچنین، در پیکره انگلیسی‌زبان شاهد پدیده چندزبانگی با کارکردهای متفاوت نیز بودیم. پدیده‌ای که کوریوس و زابالیاسکو (2019) از آن با عنوان زبان سوم یاد می‌کنند. زبان سوم عبارت است از زبانی به غیر از زبان اول (مبدأ) و زبان دوم (مقصد). نتایج پژوهش نعمتی (۱۴۰۱، ص. ۲۰۳) با بررسی دوبله فارسی شش فیلم

که در استودیوهای خصوصی و جهت پخش از رسانه‌هایی خارج از صداوسیما دوبله شده بودند؛ براساس مدل پیشنهادی ترجمه زبان سوم کوریوس و زابالبیاسکو (2019) نشان داد در حدود ۷۵ درصد مواقع رویکرد مترجمان دیداری شنیداری، انتقال زبان سوم بوده است. این انتقال زبان سوم با استفاده از دوراهاکار پخش صدای شخصیتی که به زبان سوم در فیلم اصلی صحبت می‌کند و یا ترجمه واجی که صدایش آن را بیان می‌کند، صورت گرفته است. منظور از ترجمه واجی، ترجمه‌ای است که در آن «عناصر واجی متن مبدأ با عناصر واجی زبان مقصد جایگزین می‌شوند، اما عناصر دستوری، واژگانی و نویسه‌ای تغییر نمی‌کنند» (فرحزاد، ۱۳۹۴، ص. ۱۴۰). در همین راستا، در پژوهش پیش‌رو، در فیلم جاذبه صدای شخصیتی که به زبان سوم در فیلم اصلی صحبت می‌کند حفظ می‌شود، در فیلم پیک زبان سوم حذف می‌شود، زیرا کارکرد آن بن‌مایه داستان نیست و در فیلم‌های تاریک‌ترین ساعت و قتل در قطار سریع‌السیر شرق نیز از ترجمه واجی استفاده شده است که این امر نشان از توجه مترجمان و دوبلوران به بحث چندزبانگی و تلاش برای بازآفرینی هرچه تمام‌تر آن در دوبله دارد.

امید است تحقیق حاضر بتواند برای دانشجویان ترجمه، پژوهشگران، دست‌اندرکاران ترجمه دیداری شنیداری و دوبله، عوامل مربوطه سامانه‌های ویدئو به درخواست و در نهایت بینندگان در انتخاب این سامانه‌ها کمک‌کننده باشد. این پژوهش از اولین تلاش‌ها جهت کاوش پیرامون کیفیت ترجمه محصولات دیداری شنیداری در سامانه‌های ویدئو به درخواست بوده و با توجه به محدودیت‌های پیکره پژوهش حاضر، تحقیقات بیشتر در این خصوص با استفاده از پیکره‌های گوناگون و مقایسه سامانه‌های ویدئو به درخواست از جنبه‌های مختلف از جمله نیازهای مبرم برای رسیدن به نتایج جامع در این حوزه است. همچنین، پیشنهاد می‌شود با توجه به ظرفیت و نیاز ترجمه دیداری شنیداری و جهت ارائه ترجمه‌ای دقیق‌تر از مترجمان مسلط به زبان فرانسوی برای ترجمه محصولات فرانسوی زبان استفاده شود.

منابع

- رحمتیان، ر.، و زهره‌وند، م. (۱۳۹۰). بررسی میزان استفاده از استراتژی‌های شناختی و ارتباط آن با استقلال دانشجویان زبان. *جستارهای زبانی*، ۲ (۳)، ۱۷۳-۱۹۰.
- سیر، پ. (۱۳۹۷). راهبردهای یادگیری. ترجمه ا. عبداللهی و ی. سجادی. تهران: سمت.
- هومن، ح. (۱۳۹۸). آمار توصیفی در علوم رفتاری. تهران: پیک فرهنگ.

Allen, K. (2005). Online learning: Constructivism and conversation as an approach to learning. *Innovations in Teaching and Education International*, 42(3), 247-256.

Bor, L. (2020). *Former les enseignants et futurs enseignants de FLE à l'enseignement à distance. Retours d'expérience d'enseignants suite au confinement lors de la crise sanitaire de la Covid-19*. Mémoire de master. Université Sorbonne nouvelle.

- Colorado, J. T., & Eberle, J. (2010). Student demographics and success in online learning Environments. *Emporia State Research Studies*, 46(1), 4-10.
- du Toit-Brits, C. (2019). A focus on self-directed learning: The role that educators' expectations play in the enhancement of students' self-directedness. *South African Journal of Education*, 39(2), 1-11.
- Ezanno, J. (1997). Étude de faisabilité de l'apprentissage autodirigé à l'université et dans une école d'ingénieurs. *Cahiers de l'APLIUT*, 16(3), 61-72.
- Garrison, D. R. (2017). *E-learning in the 21st century: A framework for research and practice*. New York: Routledge.
- Giveh, F., Ghobadi, M., & Zamani, Z. (2018). Self-directed Learning in L2 Acquisition: A Review of Theory, Practice, and Research. *Journal of Language Teaching and Research*, 9(6), 1335-1343.
- Grow, G. O. (1996). Teaching learners to be self-directed. *Adult Education Quarterly*, 41(3), 125-149.
- Holec, H. (1982). *Autonomie et apprentissage des langues étrangères*. Strasbourg : Conseil de l'Europe.
- Jézégou, A. (2008). Apprentissage autodirigé et formation à distance. *Distances et savoirs*, 3 (6), 343-364
- Khodabandehlou, M., Jahandar, S., Seyedi, G. & Mousavi Dolat Abadi, R. (2012). The Impact of Self-directed Learning Strategies on Reading Comprehension. *International Journal of Scientific & Engineering Research*, 3(7), 1-9.
- Knowles M. (1975). *Self-directed learning: a guide for learners and teachers*. New York : association Press.
- Lang, E. (2010). *L'apprentissage autonome dans l'enseignement du français langue étrangère : théorie et pratique*. Mémoire de master. University of Zurich, Faculty of Arts.
- Legendre, R. (2005). *Dictionnaire actuel de l'éducation*. Montréal: Guérin.
- Makafui De-Souza, A. (2013). *Stratégies de compréhension écrite sur l'Internet : quelles approches pédagogiques adopter pour développer l'autonomie des étudiants en FLE dans les universités du Ghana ?*. Thèse de doctorat. Université de Strasbourg.
- Meshkat, M., & Hassanzade, A. (2014). Effect of Self-Directed learning on the components of reading comprehension. *Research in Applied Linguistics*, 4(2), 1-13.
- Rahmatian, R., Deris, Z., & Mehrabi, M. (2010). La stratégie d'autogestion chez les étudiants iraniens lors d'apprentissage d'une langue étrangère. *Recherches en Langue et Littérature Françaises*, 52 (213), 93-113.
- Rappel, R. (2017). *Self-direction in on-line language learning*. University of Calgary.
- Richards, J. C., & Schmidt, R. (2010). *Longman dictionary of language teaching and applied linguistics* (4th ed.). Harlow, UK: Pearson Education.
- Sinclair, B. (2008). Negotiating pathways towards teacher and learner *autonomy*. In T. Lamb, & Reinders, H. *Learner and Teacher Autonomy: Concepts, Realities and Responses*. Amsterdam, Netherlands: John Benjamins.

- Spratt, M., Humphreys, G., & Chan, V. (2002). Autonomy and motivation: Which comes first?. *Language Teaching research*, 6(3), 245-266.
- Tardif, J. (1997). *Pour un enseignement stratégique*. Paris : Logique.
- Yanru, Y. (2014). Vers une autonomie de l'apprentissage en compréhension et expression orales. *Synergies Chine*, 9, 25-39.
- Zarei, A., & Gahramani, K. (2010). On the relationship between learner autonomy and reading comprehension. *TELL*, 3(10), 1-20.